

ANTHONY BURGESS

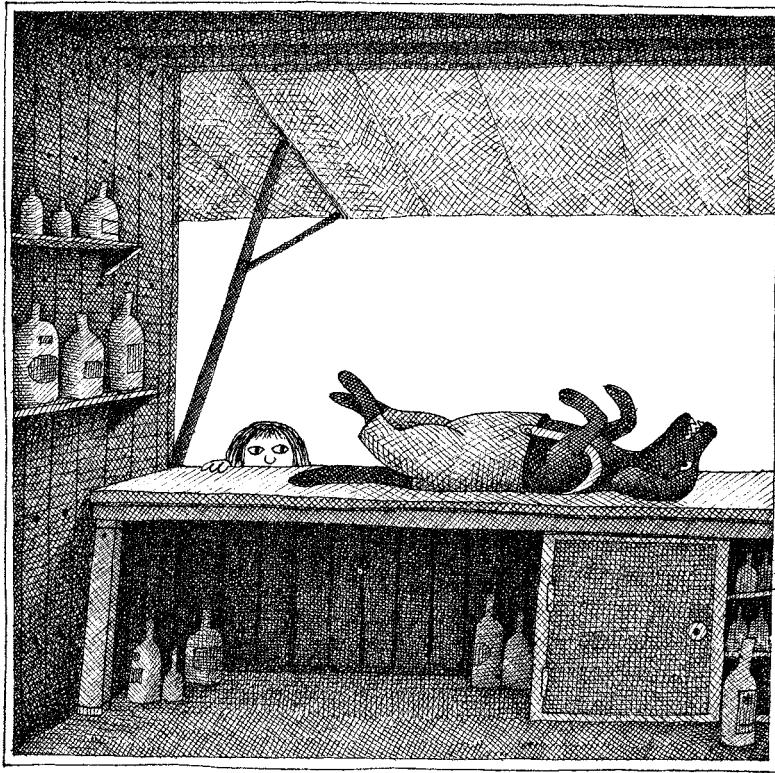
DAU UN REGAT PENTRU UN CEAÎ

**CU DOUĂZECI ȘI UNU DE DESENE
DE FULVIO TESTA**



**TRADUCERE DIN ENGLEZĂ, CUVÂNT ÎNAINTE,
NOTE ȘI COMENTARIILE DE FLORIN BICAN**





Oprindu-se în fața tarabei, Edgar a dat cu ochii de însuși vânzătorul de răcoritoare, întins cât era de lung pe teighea și sforăind fără grijă. A observat cu interes că acesta era un ditai câinele cu blana pătată, îmbrăcat cu o pereche de pantaloni de un croi înfiorător. Botul prelung al câinelui adormit zvâcnea din când în când a nemulțumire.

UN REGAT ANGLO-SAXON PENTRU UN CEAI

În eseuul său *Să scrii pentru copii nu-i doar o joacă de copii*, autorul francez Michel Tournier susține că romanul clasic este „acel roman care se citește în clasă“. Fie că se citește în clasă, fie că nu, romanul lui Anthony Burgess *Dau un regat pentru un ceai* are tot ce-i trebuie unei opere clasice. Pe de o parte, în paginile sale sunt menționate o puzderie de texte clasice, de la cronicile medievale islandeze, Biblie și Shakespeare la Lewis Carroll, James Joyce și T.S. Eliot. Până și teoria relativității a lui Albert Einstein, explicată de un tiz al savantului din familia muridelor, își află locul în carte. Pe de altă parte, povestea chiar se petrece într-o sală de clasă, deși își poartă eroul printr-o puzderie de spații și timpuri – pe care ar fi, poate, mai potrivit să le numim continuul spațiu-timp.

Edgar, protagonistul romanului, nu e însă interesat de fizică. Și, la drept vorbind, nici de istorie – cu toți regii ei anglo-saxoni care i se bagă pe gât în clasă. Aparent, pe el nu-l interesează decât o ceașcă de ceai la sfârșitul unei lungi zile de școală. Dar tocmai acest ceai, și orice alt stimulent, i se refuză chinuitor pe tot parcursul cărții, până când își va fi învățat lecția. Anthony Burgess îl lasă pe cititor să descopere ce lecție anume. Și există în carte tot atâtea lecții câți cititori. Cu toate acestea, cartea lui Burgess nu e deloc didacticistă. Ea demonstrează că învățatul e o aventură în care merită să pornești. O aventură deloc lipsită de haz.

Pentru Edgar calea de a scăpa de bebele – și cartea e plină de bebele pentru el – e să rezolve problemele generate de aceste bebele. Probleme cât se poate de concrete. Aici protagonistul lui Burgess nu se deosebește deloc de Alice a lui Lewis Carroll. Ambele personaje „cad” în lumi stranii unde vechile reguli nu par să se mai aplice. Cel puțin, nu în mod automat. Până și căile de acces ale celor două personaje în lumile lor stranii se aseamănă. Alice ajunge în Țara Minunilor printr-o gaură de iepure. Edgar plonjează în secvența lui de spațiu-timp printr-o gaură din pupitrul lui de la școală. Ambele canale sunt versiuni ale găurii de vierme deductibile din ecuațiile lui Einstein.

Dau un regat pentru un ceai este replica lui Burgess la cărțile lui Lewis Carroll *Alice în Țara Minunilor* și *Alice în Țara Oglinzi** contopite într-o singură aventură și drese cu o doză de Pinocchio. Căci și Pinocchio se exilează într-o lume care se dovedește complet străină de așteptările lui. Și toate aceste personaje – Edgar, Alice, Pinocchio – trebuie să-și forțeze ieșirea din lumile în care s-au

* Vezi și traducerile mele, *Aventurile Alisei în Țara Minunilor* și *Alisa în Țara Oglinzi*, publicate la Arthur.

prăbușit accidental pentru a putea reveni în lumile lor inițiale, pe care, la întoarcere, le văd cu alți ochi – ochi mai înțelepți. Și cititorul așijderea...

În *Dau un regat pentru un ceai* Anthony Burgess îl poartă pe cititor, împreună cu protagonistul, peste urzeala unui bogat univers de referințe culturale interconectate pe cât de surprinzător, pe atât de semnificativ și disimulate inteligent ca borne de marcaj pe derutantul traseu al lui Edgar. Când îl urmăim pe Edgar în chinuitorul lui drum spre „acasă“ (și ceai) e ca și cum am căuta o comoară sau, mai potrivit, ca și cum am căuta ouăle de Paște ascunse într-o grădină, căci întreaga aventură se petrece chiar în ajunul vacanței de Paște. Fiecare referință culturală ascunsă în text este un ou de Paște dol-dora de surprize.

Din povestea lui Burgess se vede foarte clar că e nevoie de un bun cititor pentru a scrie o carte vrednică de a fi citită. Nu poți să nu te minunezi de volumul și de varietatea creației acestui autor. A scris peste treizeci de romane, două cărți despre James Joyce, două cărți de lingvistică, o carte despre istoria paturilor, studii de istorie și de critică literară, piese de teatru, scenarii de film, plus două romane pentru copii – ca să nu mai vorbim despre numeroasele sale compoziții muzicale. Și, în consecință, nu poți să nu te minunezi de vastele lecturi care trebuie să se fi aflat în spatele acestei creații. Uriașa lor cantitate răzbate de pe fiecare pagină a poveștii aventurilor lui Edgar, care par a se petrece într-un fel de țară a lecturii. Și, pe măsură ce se confruntă cu vastitatea acestor referințe, cititorul constată cu smerenie vastitatea lumii.

Cu atâtea aluzii erudite, ne putem întreba căror copii li se adresează această carte. Burgess nu e un scriitor „obișnuit“ de literatură pentru copii. Oare nu-și ratează

publicul-țintă? Nu cred – autorii de literatură pentru copii mărturisesc adesea că-și adresează cărțile copiilor care erau ei la vârsta protagoniștilor acestor cărți. La vârsta lui Edgar, Anthony Burgess era un cititor feroce și trebuie să-și fi dezvoltat un simț care i-a permis să aprecieze destul de clar ce lecturi poate digera un copil. În afară de asta, aluziile culturale sunt atât de măiestru țesute în urzeala narațiunii, încât cititorul, copil sau adult, nu are nevoie să le descifreze pentru a urmări povestea și pentru a se bucura de ea. Deși descifrarea lor nu face decât să sporească plăcerea lecturii. Totuși, această plăcere ar fi afectată de obligativitatea de a citi cartea „în clasă“. E mai degrabă o carte de citit în vacanță sau atunci când ai chef de-o vacanță...

După ce am citit (cu enormă plăcere!) majoritatea cărților lui Burgess, fiind eu însumi autor și traducător de cărți pentru copii, sunt sigur că *Dau un regat pentru un ceai* este o carte pentru copii – genul de carte pe care tare mi-aș fi dorit s-o citesc la vârsta lui Edgar, ca și pe cealaltă carte pentru copii a lui Burgess, *The Land Where the Ice Cream Grows* (*Țara unde crește înghețata*, ilustrată și ea de fascinantul Fulvio Testa). Dar și citite la bătrânețe, aceste cărți au activat și au încântat copilul din mine. Deci ce mai contează vârsta?

Ajuns în acest punct, nu pot să nu-mi amintesc un moment când Anthony Burgess aproape că a citit un text scris de mine – dacă nu l-o fi și citit, măcar parțial. O prietenă de-a mea, scriitoarea engleză Angela Lambert, a citit un eseu al meu (nepublicat) și i-a plăcut atât de mult, încât i l-a trimis prin fax prietenului ei Anthony Burgess. Astăzi poate mulți nu mai știu ce e un fax, dar, pe la începutul anilor '90, când smartphone-ul nu se inventase, era un aparat destul de răspândit. Deci textul

meu i-a fost transmis prin fax lui Anthony Burgess. „Nu știu dacă l-a citit, sau dacă o să-l citească vreodată“, mi-a spus Angela, „dar știu că a trecut prin faxul lui și a ajuns la el acasă“. Un fax seamănă foarte mult cu o gaură de vierme, și mi-l pot imagina cu ușurință pe Anthony Burgess primind textul meu oricând și oriunde s-ar afla. Și, tot astfel, și această traducere, chiar fără intermedierea unui fax.

Până atunci, traducerea română a cărții *Dau un regat pentru un ceai* este, ca un fel de pisică a lui Schrödinger, și citită și necită de Anthony Burgess. Sunt sigur că n-ar avea niciun fel de probleme cu limba.

Florin Bican
octombrie 2025

CAPITOLUL I

DIRECT PRIN GAURA DIN BANCĂ

Edgar simțea că-i vine să se urce pe pereți dacă mai aude mult murmurul somnoros al vocii domnului Anselm Eadmer¹, care irosea superba după-amiază de primăvară pălăvrăgind despre Edmund Coastă de Fier, și Edward Mărturisitorul, și Edward cel Bătrân, și Edward Martirul, și toți plictisitorii ăia de regi anglo-saxoni. Banca lui Edgar era ciuruită de minuscule găuri făcute în joacă cu compasul și cu balustrul. Băiatul se gândea ce grozav ar fi dacă s-ar putea face destul de mic, încât să se poată furișa într-una dintre găurile alea și să se facă nevăzut – adică versiunea lui miniaturizată – până la sfârșitul orei, în timp ce plictisita lui versiune în mărime naturală, cu ochii larg deschiși, să rămână în bancă asemenea unui robot atent, care înregistrează tot ce trebuie

reținut despre regii anglo-saxoni. Imaginați-vă, așadar, mirarea lui când s-a trezit pe puntea unei nave cârmite cu grijă printr-una dintre găurile cu pricina – cea mai apropiată de *D*-ul din numele său scrijelit în tăblia băncii și conturat cu cerneală – și a auzit glasuri care strigau ceva într-o limbă necunoscută. Era pe punte, înfosit zdrăvăn, ca să se apere de vântul tăios care șuiera din celălalt capăt al găurii. Alături de el se afla un moșneag cu ditamai barba albă, înfășurat într-o manta de ploaie lucioasă și cu o pipă aprinsă, ținută strâns între fălci zâmbitoare. Bătrânul l-a întrebat:

— Hei, băiete, ești pe lista echipajului? Cum te cheamă? Solomon Eagle²? John Earle³? Hareton Earnscliff⁴? Atalanta, Perseus, Cupidon, Psyche, Alcesta, Pygmalion, Belefon⁵? Ehei, aia a fost o corabie pe cinste, îi ziceam Bruta Dezlănțuită. Vorbește, băiete, te-am întrebat ceva.

Dar nu părea deloc interesat de răspuns. Edgar îl înțelegea foarte bine. Nava trecuse în sfârșit prin gaură, care era mai degrabă un tunel de piatră, și ieșise în largul unei mări unde pescărușii țipau: „Pocăiți-vă! Pocăiți-vă! Vine sfârșitul lumii!“

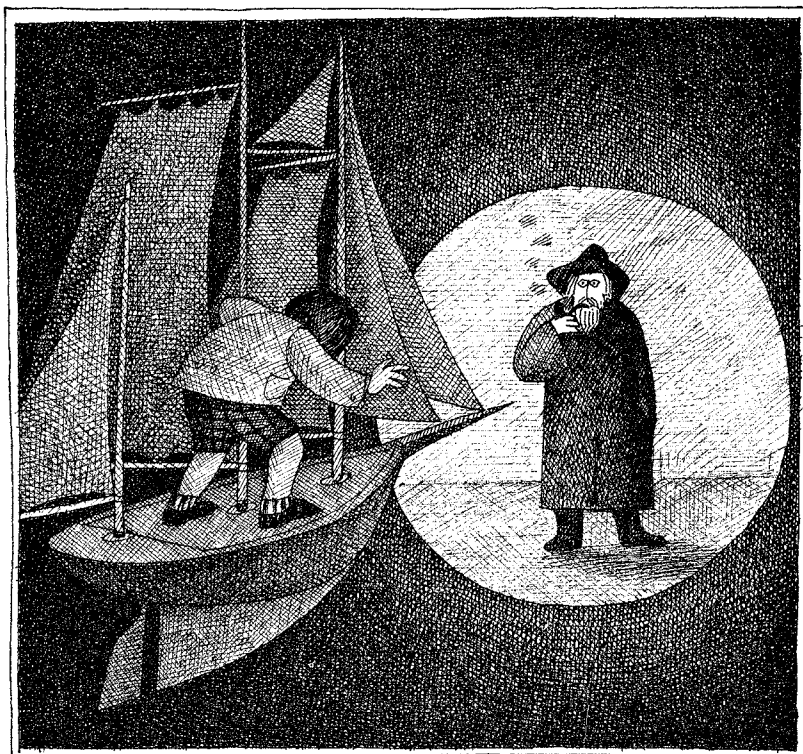
— S-ar cuveni să fie vulturi⁶, a spus moșneagul, continuând să zâmbească. Apoi s-a încruntat dintr-odată și a strigat *Laxdaela!*⁷, sau cam așa ceva, către câțiva membri răzleți ai echipajului, care drept răspuns au îngânat niște vorbe care sunau ca *isk*, și *bosk*, și *etheldeth*. Moșneagul s-a întors către Edgar:

— Te debarcăm pe Insula Paștelui. Uite-o colo, la babord.

Edgar avea o mulțime de întrebări. Dar n-a rostit decât una:

— Ce limbă-i aia, domnule?

— Ia uite-o, a spus moșneagul, ne apropiem. Ascultă – se-aud clopotele de Paște.



Se afla pe punte, înfofolit zdravăn, ca să se apere de vântul tăios care şuiera din celălalt capăt al găurii. Alături de el se afla un moșneag cu ditamai barba albă, înfășurat tot într-o manta de ploaie lucioasă și cu o pipă aprinsă, ținută strâns între fălci zâmbitoare.

Deasupra mării, aerul se trezise deodată la viață, înfiorat de un dangăt dulce și clar.

— Da' să nu te-aștepți, a continuat moșneagul, să găsești acolo numai ouă vopsite și colaci, că n-ai să vezi. Oamenii de-acolo au urechi foarte lungi. Le atârnă până la umeri. La fel și zeei lor. Uite, deja se văd, înșirați pe țârm, câțiva dintre idoli ăia de piatră. Ca să-i oprească, cică, pe nechemăți. Da', nicio grijă, pe tine n-o să te oprească.

— Da' de ce trebuie să mă debarcați? l-a întrebat Edgar. De ce nu pot rămâne pe navă ca să merg unde mergeți voi?

— *Spre răsărit înainte*⁸, a spus moșneagul, care, s-a dumiruit Edgar, trebuia să fi fost căpitanul. Acolo mergem noi. Să ne-ntâlnim cu Sir Petronel Flash⁹. Și cu Moise, și cu Diavolul. Și cu Marele Pinguin Nordic. Tu n-ai ce căuta acolo, băiete. Ia! Au început deja să lase barca la apă.

Așa și era. Încă se aflau la ceva distanță de țărmul presărat cu statui uriașe de piatră. Lui Edgar nu i-a plăcut deloc să coboare pe scara de frânghie până la cei doi vâslași care-l așteptau.

Pentru că se făcuse cald dintr-odată, marinarii se despuiaseră de hainele de ploaie lucioase și erau acum goi până la brâu, deși acoperiți în întregime de tatuaje. Pe pieptul unuia se vedea un tatuaj cu chipul albastru al unei fete frumoase-foc. Dedesubt scria „Rhoda Fleming”¹⁰. Pesemne că așa o chema.

— Hei, salut! a strigat chipul din tatuaj, provocându-i lui Edgar un amestec de teamă și amuzament. Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni!¹¹

— Nu te lua după ea, a spus celălalt marinăr, ale cărui piept și stomac erau acoperite cu o foarte amănunțită hartă a Hindustanului, plină de lumini strălucitoare și de care trase de bivoli încolo și-ncoace. Pentru mine a zis ea asta, nu pentru tine. E ceea ce s-ar putea numi răzbunare pe termen lung, pentru că mă cheamă Bob Eccles¹². Să pornim, deci.

Amândoi marinarii s-au opintit cu nădejde în vâsle. Cel care încă nu scosese nicio vorbă a început dintr-odată să vorbească cu răsufierea întretăiată de efort:

— Ai grijă, copile, să te ferești de mama Fiarei Furi-bunde¹³. Dacă-ntâlnești acolo o femeie care de la brâu în jos seamănă cu ditamai șerpălăul, să știi că ea e.

CUPRINS

UN REGAT ANGLO-SAXON PENTRU UN CEAI	7
CAPITOLUL I. DIRECT PRIN GAURA DIN BANCĂ	13
CAPITOLUL II. EDEN	30
CAPITOLUL III. DRUMUL SPRE EDENBOROUGH	49
CAPITOLUL IV. TOT ÎN DRUM SPRE EDENBOROUGH ...	67
CAPITOLUL V. E D ȘI G ȘI A	79
CAPITOLUL VI. LA CASTEL	92
CAPITOLUL VII. ALBERT DĂ O MÂNĂ DE AJUTOR ...	108
CAPITOLUL VIII. DIRECT PRIN GAURA DIN BANCĂ	118
NOTE ȘI COMENTARIU	137